

Kaviarne v Žiline v rokoch 1918 – 1945

Jakub Bielik

Abstract

BIELIK, Jakub: The Cafés of Žilina, 1918 – 1945

The study provides a brief overview of the cafés situated in the city of Žilina during the period of the first Czechoslovakia and the first Slovak Republic. The development of selected cafés, that is, of café-type establishments (coffee houses and restaurants) is not comprehensively recorded from the start to the close of trading of the establishments, the study focuses exclusively on interbellum period. Considering the lack of specialized literature that deals with public houses in Žilina, especially coffee houses, the research relies exclusively on archival research of the records of the Bytča branch of the State Archive located in Žilina. The study mentions the most famous cafés of Žilina, the variety of goods they offered and the potential cultural program that was intended to attract the public.

Café culture developed in Žilina thanks to population growth (from 2,326 in the year 1850 to 11,996 in 1919) and industrial development in this important crossroad of the trade routes between Poland and the Bohemian lands, as well as the ideal opportunities for the establishment of small and medium-sized enterprises in the interbellum period.

Keywords: cafes; Žilina; Rémi; Slovan; Metropol

Cieľom štúdie je podať stručný prehľad kaviarní nachádzajúcich sa v meste Žilina v rokoch prvej ČSR a v období prvej Slovenskej republiky. Vývoj vybraných kaviarní nie je zachytený komplexne od vzniku až po zánik podniku, ale sústred'uje sa výlučne na medzivojnové obdobie. Vzhľadom na nedostatok odbornej literatúry venujúcej sa pohostinským zariadeniam v Žiline, špeciálne kaviarenským zariadeniam, výskum sa opiera predovšetkým a takmer výlučne o archívny výskum vo fondoch pobočky Štátneho archívu Bytča v Žiline. Štúdia sa zameriava na najznámejšie žilinské kaviarne, ich sortiment a prípadne kultúrny program, ktorý ponúkali.

Kaviarne v meste Žilina

Skôr než pristúpim k opisu kaviarenského prostredia v Žiline po prvej svetovej vojne, uvediem základné údaje ku kaviarenským zariadeniam v meste. Niektoré z týchto podnikov (napr. hotely Grand a Rémi) boli založené ešte na konci 19. storočia. V archíve v Žiline sa zachoval zaujímavý dokument, ktorý bol vytvorený na účely popisu stavu alkoholizmu v meste do roku 1924. V prameni sa uvádza, že pred rokom 1918 malo v meste výčapnícku licenciu 24 podnikov, kým v rokoch 1918 – 1924 ju už malo 68 podnikov.¹ Vzhľadom na vtedajší počet obyvateľov mestská rada pokladala za vhodné udeliť celkovo iba 25 výčapníckych licencií.² Z toho možno usúdiť, že v medzivojnovej Žiline bol stav pohostinských a kaviarenských zariadení viac než dobrý.

1 Išlo hlavne o hostince, krčmy a do zoznamu boli započítané aj kaviarne.

2 Štátny archív Bytča, pobočka Žilina (ŠABY-Ži), fond Okresný úrad Žilina (f. OÚŽ), kartón (k.) 58/2, číslo jednotky (č. j.) 11535/24, Správa o stave alkoholizmu v meste Žilina, r. 1924.

V prípade Žiliny platilo, že väčšina kaviarní bola situovaná v budovách najlepších mestských hotelov. Vďaka súpisu z roku 1923 máme prehľad, aké hotely sa v meste nachádzali.³ V tej dobe tu sídlil hotel Central, ktorý ponúkal štrnásť izieb, Pavel Folkmann hotel s piatimi, Park hotel s deviatimi, hotel Revue s osemnástimi a Mestský hotel s ôsmimi izbami. V súpise je uvedený ešte tzv. Panský dom, ktorý bol však v tomto období už zatvorený.

Obr. 1: Fotografia interiéru hotela Rémi. Zdroj: Považské múzeum v Žiline.

Obr. 2: Pohľadnica so zábermi hotela Slovan z prelomu 20. a 30. rokov 20. storočia. Zdroj: Považské múzeum v Žiline.

V priebehu 20. rokov 20. storočia zaznamenala Žilina významný rozmach, čo aj odráža podstatne bohatší súpis živností z roku 1929. Platilo to aj o kaviarenských zariadeniach, ktoré boli v prípade Žiliny takmer všetky súčasťou hotelov a niesli aj rovnaký názov. V uvedenom roku

³ ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 3, č. j. 5202/1923 Súpis mestských hotelov, r. 1923.

boli v prevádzke nasledujúce hotely, resp. kaviarne: Metropol, Astória, Rémi, Slovan, Tatra, Grand⁴, Reich, Folkmann a Europa.⁵

Najpodrobnejší zoznam, ktorý pochádza z roku 1939, uvádza aj prehľad cien ubytovania a vybavenia hotelov.⁶ Údaje z tohto súpisu sumarizujem v nasledujúcej tabuľke:

Tab. 1: Prehľad cien ubytovania a vybavenia hotelov v Žiline v roku 1939. Zdroj: ŠABY-Ži

Názov	Adresa a meno majiteľa	Počet postelí	Počet izieb s kúpeľňou	Cena ubytovania za noc	Cena raňajok	Cena celodennej penzie	Cena hromadného ubytovania	Vybavenie hotela
Hotel Grand	Sládkovičova 1 -	40	2	14 – 46 Kč	2,80 – 6 Kč	38 Kč	12 – 14 Kč	Garáž, ústredné kúrenie, kaviareň
Hotel Tatra	- Puchmayerová a syn	55	1	15 – 48 Kč	2,50 Kč	-	12 – 14 Kč	Garáž, ústredné kúrenie, kaviareň
Hotel Astória	Masarykova 5 Margita Weil	27	1	16 – 48 Kč	2,90 – 5 Kč	34 Kč	12 – 14 Kč	Garáž, ústredné kúrenie, kaviareň
Hotel Rémi	Hviezdoslavova 20 Heinrich Rémi a syn	82	2	10 – 67 Kč	2,90 – 6 Kč	38 Kč	12 – 14 Kč	Garáž, ústredné kúrenie, Kaviareň
Hotel Slovan	Kálov 16 Ján Maršalko	28	1	10 – 31 Kč	2 Kč	29 Kč	11 – 12 Kč	Garáž, ústredné kúrenie, telefóny v izbách, kaviareň
Hotel Metropol	- Vojtech Politzer	63	3	15 – 47 Kč	2,80 – 4 Kč	31	12 – 14 Kč	Ústredné kúrenie, výťah, kaviareň
Hotel Reich	Wurmova 3 Matylda Braunová	35	2	16 – 40 Kč	2,5 – 3,50 Kč	30,50 Kč	12 – 14 Kč	Garáž, ústredné kúrenie, kaviareň

4 Kapacita kaviarne hotela Grand bola na začiatku 40. rokov okolo 250 hostí; cez deň bola návštevnosť len okolo 80 a večer približne 100 až 120 hostí.

5 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 42, č. j. 144/30 Zoznam živností v meste Žilina, r. 1930.

6 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 215, č. j. 8264/39 Súpis živností v meste Žilina, r. 1939.

Spoločenské a kultúrne podujatia v kaviarňach

V žilinských kaviarňach sa stretávali predovšetkým obchodníci a podnikatelia, ktorí pochádzali buď priamo z mesta, alebo boli na pracovnej ceste. Majitelia sa pochopiteľne usilovali návštevnosť svojich podnikov čo najviac zvýšiť, a to rôznymi prostriedkami. V prvom rade sa snažili zabezpečiť širokú ponuku kvalitného sortimentu – hlavne kávy – a tiež príjemné prostredie kaviarní. Návštevníkov mali prilákať aj pravidelné vystúpenia hudobníkov či večerné estrádne programy v kaviarňach.

Nešlo len o vystúpenia lokálnych umelcov, ale večerné programy žilinských kaviarní tvorili aj zahraniční interpreti. Najčastejšie sem prichádzali umelci z Maďarska, Rakúska⁷ a Nemecka. Za zlaté obdobie kabaretných programov so zahraničným obsadením môžeme označiť 20. roky 20. storočia a začiatok 30. rokov, potom doľahli aj na toto odvetvie negatívne dôsledky veľkej hospodárskej krízy, ktoré sa okrem iného prejavili aj poklesom počtu zahraničných umelcov pôsobiacich v Žiline. Predovšetkým nebolo dost' peňazí na cestovanie a okrem toho mali kaviarne v tomto období problém vyplatiť umelcov. Štát sa aj v prípade kabaretných umelcov snažil bojovať s rastúcou nezamestnanosťou, a to takým spôsobom, že do kultúrnych programov mali byť angažovaní predovšetkým slovenskí a českí hudobníci a kabaretiéri. Zákonom z roku 1935 bolo stanovené, že počet zahraničných umelcov nesmel prevyšovať počet domácich umelcov.⁸

Grand-Hotel, Žilina, Č. S. R. - Kaviareň - Café

Obr. 3: Grand-Hotel Žilina. Fotografia pochádza zo zbierok Považského múzea v Žiline.

V 20. a 30. rokoch trval angažmán kabaretných umelcov v Žiline nie veľmi dlho – najčastejšie išlo o dva týždne a len zriedkavo o jedno- alebo dvojmesačné pôsobenie v podniku.⁹ V Žiline sa

⁷ Vzhľadom na to, že išlo o štáty bývalej Rakúsko-Uhorskej monarchie, tu zrejme stále existovali živé kontakty.

⁸ ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 110, č. j. 174/1935 Nariadenie ministerstva kultúry, r. 1935.

⁹ ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 28, č. j. 269/32 Zoznam udelených licencií pre umeleckú produkciu v meste Žilina, r. 1932.

jedným z najznámejších večerných programov mohol pochváliť hotel Grand. V rámci tohto hotela bol v prevádzke podnik Biely havran, ktorý dvakrát mesačne ponúkal hosťom širokú škálu umeleckej produkcie.¹⁰ Z mien umelcov, ktorí tu mali možnosť vystúpiť na prelome 20. a 30. rokov 20. storočia,¹¹ môžeme za všetkých spomenúť iluzionistu a kúzelníka Legnina, žongléra Turella či hudobného skladateľa Sašu Razova.¹²

Nočný život v meste

Ešte bohatšie večerné programy mali nočné bary, ktoré otvárali okolo jedenástej hodiny večer a zatvárali až nadržanom. V Žiline sa nachádzali viaceré takéto nočné podniky, napríklad Moderna bar, City bar¹³ či Felix bar. V tanečnom Dancing bare Uhu sa uskutočnili aj vystúpenia jazzových zoskupení Sonny Boys (v zložení Jozef Čech, Anton Dvořák, Rudolf Thuringer, Jean Borme Ramasan ben Zahe) a Jazztrio (s kapelníkom Karolom Škardom, Alexandrom Bélyim a Ladislavom Sternom).¹⁴ Jazz sa na Slovensku začal výraznejšie presadzovať až v medzivojnovom období a predstavoval hudobný žáner, typický pre mestské prostredie. Na základe vystúpení týchto jazzových skupín môžeme predpokladať, že Žilina nebola považovaná ani umelcami len za provinčné mesto, ale za mestské centrum s bohatým kultúrnym životom.

Celkovo však verejná mienka nebola zrejme príliš naklonená nočným barom. Napríklad o Uhu bare sa hovorilo, aspoň podľa pamätí starších obyvateľov, tiež aj ako o kupleraji¹⁵, a Fénix bar¹⁶

Obr. 4: Uhu bar. Fotografia pochádza zo zbierok Považského múzea v Žiline.

Dancing UHU Bar, Žilina.

10 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 38, č. j. 132/26 Správa o stave živností na území mesta Žilina, r. 1926.

11 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 79, č. j. 29292/30 Zoznam umelcov pôsobiach v Žiline v roku 1930.

12 Pochopiteľne ide o umelecké mená.

13 Známy tiež aj pod menom *Kongo bar*.

14 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 79, č. j. 29292/30 Správa o kultúrnych podujatiach v Žiline za máj 1930.

15 V miestnom nárečí sa slovom *kupleraj* označoval verejný dom.

16 Oficiálny názov Dancing Felix podľa majiteľa Felixa Rosenfelda.

bol medzi Žilinčanmi známy najmä svojimi „bardámami“ a tanečnicami.¹⁷ Bar Fénix sa nachádzal v jednej budove spolu s reštauráciou. Jeho otváracie hodiny boli od 23.00 hod. do 4.00 hod.¹⁸ Otázka, či v nočných podnikoch naozaj dochádzalo k prostitúcii, zostáva zatiaľ otvorená. Ale predsa o jednom prípade nám archívne dokumenty ponúkajú bohaté informácie.

Prípád Americká kaviareň

Podnik, ktorý vystupoval pod názvom Americká kaviareň, bol pred rokom 1923 skutočne verejným domom. Na základe zákona z roku 1923 mali byť ale všetky verejné domy zatvorené. V prípade Americkej kaviarne však išlo len o formálnu zmenu z verejného domu na kaviareň. Po Žiline sa medzi obyvateľstvom šírili o tomto podniku chýry, že napriek zákazu sa tu aj ďalej prevádza prostitúcia. Informácie o tom uverejnili v rokoch 1927 a 1928 časopisy *Reggel*, *Gastronom* a *Slovač*. Na základe týchto informácií bola nariadená kontrola kaviarne, ktorá prebehla v dňoch 25. a 28. apríla 1928. Kontrola našla dôkazy, že podnik fungoval po 22. hodine ako verejný dom a následne sa mali priestory kaviarne na základe rozhodnutia mestskej rady úradne zapečatiť, k čomu však zrejme nedošlo, pretože sa 25. júna 1928 uskutočnila ďalšia kontrola, ktorá preukázala nezmenený stav – v hoteli sa stále vykonávala prostitúcia. Za nezmeneným stavom mohla byť aj korupcia, keďže sa medzi obyvateľmi mesta hovorilo aj o údajných kontaktoch majiteľa kaviarne Vincenta Ďurkovského na mestskom úrade, vďaka ktorým nebol podnik zatvorený.¹⁹ Ďalšie vyšetovanie nastalo až v roku 1932,²⁰ pravdepodobne ako dôsledok menšieho incidentu, ktorý sa odohral v Americkej kaviarni v máji 1931. Vtedy sa kaviareň rozhodol navštíviť tajomník Okresného úradu v Žiline Karol Veselý s kolegami. Pani Faustová, ktorá tu pracovala, však netušila o koho ide a hostí uvítala slovami: „*Pánovia nech sa páči ísť ďalej, máme dnes ženské nové – frišné.*“²¹

Policajné vyšetovanie, ktoré následne prebehlo, bolo oproti predchádzajúcim skutočne hĺbkové. Vypočúvaním personálu, ako aj návštevníkov sa zistilo, že v priestoroch kaviarne naozaj dochádzalo k prostitúcii, predovšetkým po 22. hodine. Na tieto účely boli vyčlenené hostovské izby, ktoré sa nachádzali v jednej budove spolu s kaviarňou. Pri výsluchu sa k prostitúcii priznali aj niektoré čašníčky podniku, ktoré si takýmto spôsobom privyrábali. Následne bola okresným úradom Americká kaviareň zatvorená a Vincentovi Ďurkovskému bola odobratá výčapnícka licencia.²²

Ďalšie využitie priestorov kaviarní

Kultúrne podujatia v kaviarňach sa neobmedzovali len na kabaretné či hudobné vystúpenia. Žilinské kaviarne boli miestami, kde sa usporadúvali plesy, večierky, umelecké výstavy. Napríklad

17 História naozaj reálna. In *20 – Reštaurácie Žilina*. Žilina : Tlačiarenský závod Pravda, 1973, s. 23.

18 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 141, č. j. 15299/37 Zoznam nočných podnikov v meste Žilina, r. 1937.

19 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 11, č. j. 1200/28 prez. Hlásenie okresného náčelníka o stave vyšetovania, r. 1928.

20 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 93, č. j. 17009/1932 Spis z policajného vyšetovania v Americkej kaviarni, r. 1932.

21. ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k.93, č. j. 48/1931 Policajná správa z vyšetovania prostitúcie v priestoroch Americkej kaviarne, r. 1931.

22 Tamže.

od 3. do 6. februára 1927 sa v hoteli Rémi konala výstava leptov a plastík, ktorá bola určená aj pre návštevníkov hotelovej kaviarne.²³ Ďalšiu výstavu umeleckých diel usporiadali v hoteli Grand v dňoch 20. až 22. marca 1937.²⁴

V priestoroch hotelov sa usporadúvali aj tanečné kurzy. Pod vedením diplomovaného tanečného majstra Antonína Komínka sa konali v priestoroch hotela Rémi, ale tiež v Sokolovni a v priestoroch židovského telecvičného spolku Makabi. Tento kurz trval 5 týždňov a cena bola 100 Kč na osobu. Detský kurz mohli navštevovať tanečníci do 15 rokov a nácvik smel trvať maximálne do 21.00 hod. Kurz pre dospelých bol určený pre ľudí s vekom od 15 rokov a mohol prebiehať maximálne do 23.00 hod. S tanečným majstrom si účastníci kurzu mohli dohodnúť aj tzv. perfekcie – išlo o „oprášenie“ či zdokonalenie tanečného umenia v prípade, ak človek dlhšie netancoval a vyšiel z cviku. Počas tanečných kurzov mohli byť prítomní aj diváci, ale len rodinní príslušníci účastníkov. V tanečných priestoroch platil zákaz fajčenia – za jeho porušenie bola pokuta vo výške 200 Kč. Súčasťou nácviku bol aj sprievod hudobnej skupiny, ktorá mala mať maximálne troch členov. Kurzy trvali od polovice decembra do konca mája nasledujúceho roka.²⁵

V kaviarňach a verejných priestoroch hotelov sa konali aj stretnutia politického charakteru či stretnutia rôznych spolkov. Z mnohých spolkových schôdzí spomeniem napríklad valné zhromaždenie ústrednej organizácie poštového úradníctva dopravného v Žiline, ktoré sa konalo v Červenom salóne hotela Rémi 8. marca 1931 o 10.00 hod.²⁶ V tých istých priestoroch sa v tom istom roku konal večierok spolku Zion (26. februára), alebo zasadnutie lyžiarskeho a sánkarského krúžku.²⁷ Schôdze a stretnutia politického zamerania sa konali prevažne v priestoroch hotela Rémi. Ako príklad uvádzam jedno z viacerých stretnutí komunistickej strany, ktoré sa konalo 9. januára 1931 v malej sále hotela Rémi. Schôdza začala o pol deviatej večer a prednášky, ktoré tu odzneli, boli najmä na aktuálnu tému *Príčiny hospodárskej krízy*.²⁸

Po vyhlásení autonómie Slovenska 6. októbra 1938 bola činnosť komunistickej strany zakázaná. Jej členovia prešli do ilegality a v období druhej svetovej vojny pôsobili v domácom odboji. Podľa správy o protištátnej činnosti z okresného úradu v Žiline ale ilegálne schôdze prebiehali naďalej v priestoroch hotelov Rémi a Astória.²⁹

Kaviarne v období Slovenského štátu

Zmeny na svetovej, ale aj na domácej politickej scéne koncom 30. rokov mali negatívny dosah na kaviarenský život na Slovensku. Zahraničná politika Tretej ríše vytvárala v ČSR nepriaznivú atmosféru pre slobodné stretávanie a spolčovanie. Po Mníchovskom diktáte nasledovalo obdobie

23 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 8, č. j. 208/27 prez. Správa o kultúrnych podujatiach v Žiline za február 1927.

24 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 140, 7309/37 Správa o kultúrnych podujatiach v Žiline za marec 1937.

25 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 144, č. j. 40079/37 adm. Oznam pre obyvateľov mesta Žilina o tanečných kurzoch, r. 1937.

26 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 16, č. j. 330/1931 prez. Správa o kultúrnych podujatiach v Žiline za marec 1931.

27 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 18, č. j. 2218/1931 Správa o kultúrnych podujatiach v Žiline za február 1931.

28 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 16, č. j. 33/1931 prez. Správa o kultúrnych podujatiach v Žiline za január 1931.

29 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 42, č. j. 881/40 prez. Správa Okresného úradu v Žiline o protištátnej činnosti, r. 1940.

druhej ČSR, ktoré trvalo až do 14. marca 1939 – teda do vzniku prvej Slovenskej republiky. Toto obdobie sa vyznačovalo zavedením niektorých autoritárskych, a dokonca už aj antisemitských zákonov. V tomto trende pokračoval aj ľudácky režim na Slovensku. To všetko sa odrazilo aj na fungovaní žilinských kaviarní, keďže väčšinou patrili práve židovským majiteľom. Neskôr prijaté arizačné zákony uzákonili odobratie majetku na rasovom princípe, a keďže kaviarne patrili k ziskovým, a tým aj žiadanejším podnikom, boli medzi prvými arizovanými v meste.

V prípade žilinských kaviarní išlo zároveň aj o arizáciu hotelov, v ktorých boli podniky umiestnené. Pred samotnou arizáciou boli okresným úradom menovaní do vedenia žilinských hotelov dočasní správcovia. V Grand hoteli bol za správcu menovaný Jozef Závodský, v hoteli Rémi od 25. apríla 1939 Jozef Mlynarčík,³⁰ v hoteli Astória od 15. septembra 1940 Július Karas a vo Félix bare od 24. augusta 1940 Ondrej Kujaník.³¹ Takmer zo všetkých dočasných správcov sa neskôr stali majitelia podnikov.

Prostredie kaviarní predstavovalo odjakživa centrum pre umelcov a bohémov a vďaka tomu bolo známe aj svojím liberálnym ovzduším. Totalitné režimy vytvárali presný opak tomuto prostrediu, či to bolo na Slovensku počas druhej svetovej vojny, alebo po roku 1948. Ako sme už uviedli, všetky žilinské kaviarne, respektíve hotely boli arizované a ich majitelia boli pravdepodobne aj deportovaní do koncentračných táborov. Noví majitelia ale nie vždy vedeli viesť nadobudnuté podniky.

Nepriaznivé okolnosti pre podnikanie v kaviarenstve spôsoboval aj nedostatok potravín, ktorý viedol k ich zdražovaniu. Od roku 1939 zaznamenávame viditeľný nárast cien v podnikoch kaviarenskeho typu. Štát sa snažil od roku 1941 zastaviť ich nárast rovnakým spoplatnením produktov a služieb vo všetkých pohostinských zariadeniach. Okresný úrad v Žiline vydal nariadenie s platnosťou od apríla 1941, na základe ktorého mali byť upravené, resp. jednotne stanovené ceny čaju a čiernej kávy v kaviarňach hotelov Astória a Grand.³² Takto vyzeral kaviarský cenník po prijatí nariadenia (uvádzame len najpredávanejší sortiment):³³

čierna káva	2,10	Ks
kapučíno	2,10	Ks
biela káva	2,50	Ks
porcia bielej kávy	3,00	Ks
mocca	4,00	Ks
pohár čaju	1,70	Ks
porcia čaju	2,10	Ks.

30 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 287, č. j. 15224/40 Zoznam dočasných správcov podnikov v meste Žilina, r. 1940.

Dňa 14. augusta 1940 bola Alfrédovi Rémi odňatá hostinská a výčapnícka živnosť. Podnik bol predaný dočasnému správcovi Jozefovi Mlynarčíkovi za likvidačnú cenu.

31 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 290, č. j. 22811/40 Správa o poverení dočasným správcovstvom, r. 1940.

32 Nariadenie sa zmieňuje iba o kaviarňach hotelov Astória a Grand. O stave v iných žilinských kaviarňach archívne dokumenty Okresného úradu v Žiline nehovoria, ale keďže išlo o plošné zjednotenie cien, je veľmi pravdepodobné, že to bolo rovnako ako v prípade horeuvedených hotelov.

33 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 372, č. j. 1314/41 Nariadenie okresného úradu o cenách v hostinských zariadeniach, r. 1941.

Žilinské kaviarne však nezvyšovali ceny iba kvôli zdražovaniu potravín, ale aj z iných príčin. Majiteľom kaviarní vzrástli náklady na prevádzku. Vládnym nariadením boli zvýšené platy personálu kaviarní³⁴ a zvýšili sa tiež povinné odvody zamestnávateľa na nemocenské a penzijné poistenie jeho zamestnancov. Majitelia nesúhlasili s týmito opatreniami. Úpravám cien sa postavil dočasný správca Grand hotela Jozef Závodský, pričom navrhol aj ich navýšenie:

čierna káva, kapučíno	2,35	Ks
biela káva na raňajky	2,50	Ks
biela káva na olovrant	2,70	Ks
porcia bielej kávy v krčahu	3,50	Ks
mocca porcia	4,70	Ks
čaj s rumom alebo s citrónom	3,00	Ks
čaj v kanvičke	4,00	Ks.

Všetky ceny, ktoré sú uvedené vyššie v cenníkoch, boli bez započítaného obslužného resp. prepitného, ktoré bolo určené zákonom číslo 171 zo 4. júla 1940 na úroveň 15 % z ceny objednaného tovaru či služby. Kvôli kritike zo strany majiteľov pohostinských zariadení sa novelizáciou zákona znížilo prepitné na 10 % z ceny objednaného tovaru alebo služby.

Na škodu majiteľov kaviarní, hostincov a krčiem sa však zmenili aj pomery pri zamestnávaní umelcov. Novovzniknutej Hudobnej komore boli totiž majitelia podnikov povinní odovzdávať za sprostredkovanie vystúpení umelcov a hudobnej produkcie až 50 % zo zisku z konkrétnej produkcie. V tomto období boli v zmysle ďalších vládných nariadení skrátené aj otváracie hodiny podnikov. Záverečná hodina bola pre kaviarne stanovená na 24.00 a liehové nápoje sa mohli podávať do 23.00 hodiny.³⁵ Na porovnanie: v roku 1926 boli otváracie hodiny reštaurácií, kaviarní a barov povolené do 2.00 hod.³⁶

Všetky uvedené faktory v konečnom dôsledku spôsobili prudký pokles návštevnosti kaviarní. Môžeme konštatovať, že obdobie vojnovy Slovenskej republiky znamenalo pre kaviarne obdobie pomalého zániku. Po vojne už nedošlo k obnove predvojnových pomerov. Definitívnu bodku za „zlatým“ obdobím kaviarní na Slovensku spravil nástup komunistickej totality v roku 1948.

34 Platy čašníkov sa v tomto období pohybovali od 280 do 400 Ks mesačne. Výška výplaty však záležala od kvalifikácie pracovníka, a tiež od jeho rodinných pomerov – slobodný zamestnanec dostal menšiu výplatu ako ženatý pracovník.

35 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 372, č. j. 1314/41 Nariadenie okresného úradu o zatváracích hodinách pohostinstiev a kaviarní, r. 1941.

36 ŠABY-Ži, f. OÚŽ, k. 6, č. j. 782/26 prez. Otváracie hodiny nočných podnikov v meste Žilina, r. 1926.

Cituj:

BIELIK, Jakub. Kaviarne v Žiline v rokoch 1918 – 1945. In *Forum Historiae*, 2016, roč. 10, č. 2, s. 138-146. ISSN 1337-6861.

...

Mgr. Jakub Bielik, v rokoch 2007 – 2012 študoval odbor história na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V rokoch 2012 – 2015 bol zamestnaný ako historik v Považskom múzeu v Žiline, v súčasnosti je učiteľom dejepisu na Základnej škole Partizánov v Považskej Bystrici. Je autorom článkov *Prostitúcia v Žiline v medzivojnovom období* a *Taxislužby v Žiline v medzivojnovom období*. Kontakt: jakub.bielik13@gmail.com